

УДК 342.951:347.77.001.36

С.В. Мазуренко

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Однією з підстав оптимізації національного законодавства у сфері інтелектуальної власності є його відповідність загальноновизнаним принципам та нормам міжнародного права, демократичній міжнародній практиці.

Угода про торгові аспекти прав на інтелектуальну власність має положення про те, що держави повинні забезпечувати охорону прав інтелектуальної власності згідно з національним законодавством, у зв'язку з чим повинні існувати достатньо жорсткі санкції, спрямовані на профілактику правопорушень.

Проблеми адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності були предметом дослідження таких вчених, як О.А. Підпригори, Р.Б. Шишки, В.Н. Лопатіна, І.А. Газієвої, І.Г. Запорожець, Н. Можаровської, Т.Ю. Горшковой та ін.

Правовою основою є Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), а також Закони України: «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на сорти рослин» тощо.

Кодекс України про адміністративні правопорушення містить певні можливості боротьби з контрафактною продукцією [1]. Захист прав власників здійснюється в основному в юридичній формі, яка поділяється на загальний та спеціальний порядки. До загального належить судовий порядок, а спеціальним вважається звернення до адміністративної процедури захисту порушених прав. Суть адміністративного захисту полягає в тому, що особа, права якої порушено (автор чи володілець патенту), подає заяву не до суду, а до спеціально уповноваженого органу, якому надано право розглядати та вирішувати справи з відповідних питань. Процедура розгляду є набагато простішою, ніж у цивільному судочинстві.

У літературі зазначається, що юридичний сенс адміністративно-юрисдикційної діяльності полягає в розгляді й вирішенні індивідуальної справи «у вигляді конкретного адміністративно-правового спору» [2]. Як правило, подібні спірні питання виникають:

- за ініціативою сторони, яка відчуває на собі владний вплив органу виконавчої влади і при цьому вважає такий вплив протиправним;
- за ініціативою сторони, яка має владні повноваження (наприклад, при порушенні справ про адміністративне правопорушення);
- у випадках, коли ті чи інші спірні питання виникають за ініціативою різних контрольно-наглядових органів.

Незважаючи на значну кількість законів, які передбачають адміністративну відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності, на жаль, зазначені засоби захисту не систематизовані й поширюються лише на окремі об'єкти інтелектуальної власності.

Із внесенням до КУпАП в 2001 р. змін щодо відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності, а також у галузі насінництва, розсадництва та з охорони прав на сорти рослин, значно підвищилася працездатність інспекторів, відповідно, розширилась адміністративна процедура захисту прав в Україні.

Стаття 51-2 передбачає, що будь-яке незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності, будь то літературний чи художній твір, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерні програми, бази даних, наукове відкриття, винахід, корисна модель, промисловий зразок, знак для товарів і послуг, топографії інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції, сорт рослин тощо, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Адміністративна відповідальність передбачається також і за такі дії, як публічний показ, порушення умов публічного демонстрування і тиражування кіно- і відеофільмів без прокатного посвідчення (ст. 164-6).

За незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, упаковки яких не марковані контрольними марками або марковані контрольними марками, що не відповідають даним Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок (ст. 164-9), застосовуються більш жорсткі санкції – накладення штрафу від десяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією цих примірників. Якщо протягом року такі дії будуть повторені, штраф буде складати від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією цих примірників.

Стаття 164-3 КУпАП визначає групу дій, що спричиняють адміністративно-правову відповідальність. Перша частина цієї статті передбачає відповідальність за три види адміністративних правопорушень:

- 1) неправомірне використання комерційного найменування, торговельної марки або будь-якого маркування товару;
- 2) неправомірне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця;
- 3) самовільне використання імені іншого підприємця.

Отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця тягне за собою накладення штрафу від дев'яти до вісімнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [3].

Друга частина ст. 164-3 КУпАП передбачає відповідальність за умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, що можуть завдати шкоди

діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця. Наведене правопорушення спричиняє накладення штрафу від п'яти до дев'яти неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Що стосується порушень прав на комерційне найменування, то згідно зі ст. 28 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» власник прав на комерційне найменування може звернутися до Антимонопольного комітету України або його територіальних органів із заявою про вжиття заходів щодо захисту своїх порушених прав. Засобом захисту в даному разі є не позов, а заява, яка подається в письмовому вигляді з додатком документів, що свідчать про порушення прав на комерційне найменування. Таку заяву необхідно подати упродовж шести місяців від дати, коли власник прав на комерційне найменування довідався або мав довідатися про порушення його прав [4].

Аналогічний порядок захисту передбачений і для торговельних марок, географічних зазначень та комерційних таємниць.

Стаття 21 Закону «Про захист від недобросовісної конкуренції» передбачає адміністративну відповідальність за здійснення дій, визначених Законом як недобросовісна конкуренція. Зокрема, здійснення таких дій, що підпадають під ознаки недобросовісної конкуренції, тягне за собою накладення Антимонопольним комітетом України штрафів у розмірі до 3% прибутку від реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг. Якщо ж прибутку немає чи визначити його неможливо, то розмір штрафу може бути до 5 тис. неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Засобом захисту в цьому разі є скарга, яку у визначеному адміністративним законодавством порядку подають до відповідного органу державного управління. Таким органом може бути Державна служба з охорони прав на сорти рослин, Антимонопольний комітет. Типовими видами адміністративних стягнень можуть бути: попередження, штраф, виправні роботи, адміністративний арешт тощо.

Однак існування значної кількості контролюючих органів ще не означає загального покращення справ у державному управлінні, адже важливий результат, ефективне використання наслідків контролю для поліпшення в певній сфері.

На жаль, рівень знань фахівців у зазначеній сфері серед державних інспекторів з питань інтелектуальної власності, інспекторів податкової інспекції, суддів, від яких залежить застосування норм законодавства, все ж таки перебуває не на належному рівні.

Із матеріалів узагальнення судової практики можна побачити, що представники МВС, ДПП і Департамент доволіно використовують терміни, вживаючи слово «компакт-диск» без обов'язкових для цієї категорії справ пояснюючих слів: аудіо-, відео-, комп'ютерні програми, тобто коли в протоколі вживається слово «компакт-диск», то має бути конкретно зазначено – це компакт-диск із фонограмою, відеограмою, із записом аудіовізуального твору чи комп'ютерної програми. Із матеріалів справи вбачається, що не розмежовуються такі поняття, як: «аудіовізуальний твір», «фонограма», «відеограма».

З метою перевірки правильності застосування судами України законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності суддя Верховного Суду України М.А. Колесников, старший консультант управління узагальнення судової практики І.Б. Лаврівський та головний консультант управління Ф.І. Смолкіна провели узагальнення судової практики [5].

Відповідно до ст. 255, протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 51-2, мають право складати уповноважені посадові особи органів внутрішніх справ, податкової служби (тільки в разі виявлення фактів порушення господарської діяльності), а також державні інспектори з питань інтелектуальної власності, у т.ч. із охорони прав на сорти рослин; а згідно із ст. 164-9 – посадові особи органів внутрішніх справ; державні інспектори з питань інтелектуальної власності.

При аналізі справ було встановлено непоодинокі випадки складення протоколу про адміністративне правопорушення особою, яка згідно із законом не має на це права. Проте судді не звертали на це уваги і вирішували справи на підставі таких протоколів, що є неправильним.

Аналіз таких справ висвітлив прогалину в законодавстві. Тому було рекомендовано, що в разі, коли на розгляд суду знаходяться адміністративні справи, в яких протокол склала неуповноважена особа (наприклад, помічник оперуповноваженого), суд, виходячи з положень ст. 2 Закону «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 р. № 3018-III, а також керуючись ст.ст. 7, 255 КУпАП, має прийняти рішення про її закриття, а не направляти справу для дооформлення.

Слід зазначити, що представники органів, які складають протоколи про адміністративне правопорушення, не готують єдину електронну базу правопорушників, що стає причиною неправильної кваліфікацій незаконних дій (повторність).

Попри деякі недоліки адміністративна процедура розгляду спорів широко використовується у світовій практиці шляхом створення Апеляційних палат, Апеляційних рад чи Апеляційних комісій, оскільки така процедура, порівняно із судовою, простіша і потребує менших витрат часу і фінансів.

З урахуванням того, що сьогодні будь-яке рішення, прийняте в адміністративному порядку, може бути оскаржене до суду, а самі справи про порушення прав на комерційну таємницю є не такі прості, як, наприклад, справи про недобросовісну конкуренцію, даний порядок захисту прав застосовується дуже рідко.

Розглянемо систему адміністративних санкцій за порушення прав правоправників у законодавстві іноземних держав.

Закон Південної Кореї містить пункт про використання торговельної марки без дозволу довірителя або представника володільця торговельної марки. Така дія належить до дії недобросовісної конкуренції. У закон також введена норма про штрафні санкції відносно юридичних осіб, які здійснили порушення прав на торговельну марку: будь-яка особа, яка порушила право на торговельну марку або виключну ліцензію, підлягає ув'язненню терміном на 7 років або виплаті штрафу у розмірі 100 млн. вон.

Свідок, свідок-експерт, перекладач при наданні неправдивих свідчень або неправдивої експертизи підлягають ув'язненню терміном на 3 роки або виплачують штраф у розмірі 10 млн. вон [6].

Закон Японії «Про торговельну марку» має забезпечувати гарантії ділової репутації громадян, які використовують торговельні марки, захист торговельних марок, вносити вклад у розвиток промисловості й захищати інтереси споживачів. Особа, яка порушила право володільця торговельної марки або права виключного використання, підлягає ув'язненню терміном на 5 років або виплачує штраф у розмірі 5 млн. ієн.

Особа, яка виробляє підроблені торговельні марки, підлягає ув'язненню терміном на 3 роки або виплачує штраф у розмірі 3 млн. ієн.

У Китаї адміністративні санкції закріплені в Законі Китайської Народної Республіки про адміністративні покарання. У Законі вказані обставини, за наявності яких особа підлягає притягненню до відповідальності в судовому порядку. Норми про адміністративні покарання за протиправні дії підлягають обов'язковому опублікуванню. Види адміністративних покарань: попередження; штраф; конфіскація незаконно отриманих доходів; винесення рішення про призупинення діяльності; термінове призупинення або анулювання дії ліцензії; термінове призупинення або анулювання дії реєстрації; адміністративний арешт; інші адміністративні покарання, передбачені адміністративним законодавством.

Крім того, до відповідальності можуть бути притягнені керівники фірми, які не доказали свою непричетність до протиправних дій. Володілець незареєстрованої марки може подати позов про фальсифікацію марки, але тільки за умови, що його марка набула широку відомість або репутацію в Таїланді й суду подані докази збитків.

Незважаючи на жорсткі адміністративні й карні процедури, боротьба з несанкціонованим використанням об'єктів інтелектуальної власності, яке завдає величезні збитки правовласникам, у тому числі й іноземним, у цілому залишається актуальною проблемою, що визначає важливість зіставлення й аналізу практики боротьби з «піратством» в іноземних державах.

Що стосується сучасного стану речей у сфері охорони інтелектуальної власності України, то він потребує як подальшого розвитку законодавства в даній сфері, так і удосконалення практики його застосування. Насамперед потрібно удосконалити механізм оцінки інтелектуальної власності.

На наш погляд, залишаються проблеми, які досить є невирішеними, а саме: низький рівень суспільної правосвідомості, у тому числі й авторами своїх прав; відсутність достатньої кількості фахівців у зазначеній сфері серед інспекторів, податкової інспекції, від яких залежить застосування норм законодавства; відсутність єдиної державної політики в цій сфері, що нерідко пояснюється боротьбою відомств за повноваження в розподілі інтелектуальної власності.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Кодекс адміністративного судочинства України. – К.: Істина, 2006. – 304 с.

2. Лопатин В.Н. Проблемы административно-правовой охраны и защиты интеллектуальной собственности // Административно-правовое регулирование экономических отношений: Сб. академич. правового ун-та. – М., 2001. – С. 139-147.
3. Право інтелектуальної власності: Академ. курс: Підручник / За ред. О. Підпригори, О.Д. Святоцького. – 2-е вид., перероб. та допов. – К.: Ін Юре, 2002. – С. 512-513.
4. Охорона інтелектуальної власності в Україні / С.О. Довгий, В.О. Жаров, В.О. Зайчук та ін. – К.: Форум, 2002. – С. 234-235.
5. Застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності (статті 51-2 та 164-9 КУпАП) // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 4(68). – С. 24-33.
6. Газиева И.А. Административные процедуры в законодательстве о товарных знаках стран Юго-Восточной Азии // Совр. право. – 2006. – № 5. – С. 80-86.

УДК 351.862(477)

В.А. Доманський

ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ В ДЕРЖАВІ СИСТЕМИ ЗАКОНОСТВОРЕННЯ У СФЕРІ ПРЕВЕНТИВНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Останнім часом в Україні щороку реєструється понад сотні тисяч катастрофізмів та надзвичайних ситуацій, внаслідок яких гинуть десятки тисяч людей. Сума завданих при цьому матеріальних збитків для суспільства складає десятки мільярдів гривень.

Як свідчить практика, основними причинами виникнення надзвичайних ситуацій та наявності існуючих небезпек є: старіння основних фондів, у тому числі природного призначення; аварійний стан значної частини технологічного устаткування; недостатня інвестиційна підтримка небезпечних техногенно-екологічних галузей промисловості, насамперед хімічної, нафтохімічної, нафтопереробної, вугільної, металургійної, а також енергетики щодо впровадження новітніх ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій; критичне техногенно-екологічне становище в гірничодобувних регіонах України, зокрема в Донбасі, Кривбасі, Львівсько-Волинському та інших регіонах України. Крім того, екологічні проблеми, пов'язані з істотними змінами стану геологічного та гідрогеологічного середовища у зв'язку із закриттям нерентабельних гірничодобувних підприємств, вугільних шахт та розрізів; небезпечне становище із зберіганням боєприпасів та ядохімікатів на території країни; відсутність належної трудової дисципліни серед працюючих на цих підприємствах тощо [5, с. 93].

Причина, на наш погляд, полягає й у тому, що досі не визначені національні пріоритети внутрішньої політики держави, її національні цілі і взагалі не визначений певною мірою статус державотворення, а звідси є розпливчастими цілі й завдання щодо функціонування Єдиної державної системи цивільного захисту населення і території України (далі – Система цивільного захисту України або СЦЗУ), а також кола учасників забезпечення СЦЗУ, їхньої компетенції та принципів взаємодії. Слід зазначити, що становище в забезпеченні цивільного